

Sivistysvaliokunnalle

Lausuntopyyntö 10.10.2023

HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelma 2024-2027

Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2024 sekä julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027, ja lausuu kunnioittaen seuraavaa.

Koulutuksen tasa-arvo

SAMOK on huolissaan opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen kohdennettujen taloudellisten resurssien riittävydestä. Hyvinvoinnin edistämisen työn tulee olla keskeisessä osassa ja sen jakautuminen eri toimijoiden vastuulle pitäisi SAMOKin näkemyksen mukaan näkyä paremmin määrärahojen ohjaamisessa tiettyihin toimiin sekä tietyille tahoille. Korkeakouluopiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen on korkeakoulujen, hyvinvointialueiden, opiskeluterveydenhuollon sekä kuntien yhteinen vastuu. Lisäksi SAMOK näkee kolmannen sektorin toimijat merkittävässä roolissa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä ja ilmaisee vakavan huolen määrärahojen riittävydestä yhdistysten ja säätiöiden toiminnan varmistamiseksi.

Korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon tuottajana toimii YTHS. YTHS:n rahoituksen taso on riittämätön ja resursseja menee 1.9. kiristyneessä hoitotakuussa pysymiseen. Opiskelijoiden palvelutarve on kasvanut merkittävästi ja resursseja joudutaan ohjaamaan opiskelijoiden sairaanhoitoon. Koska terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä ei seurata samalla intensiteetillä kuin sairaanhoitoa, SAMOKin mielestä uhka on, että resursseja siirretään vaikeassa taloustilanteessa pois ennaltaehkäisystä. Tämä koskee SAMOKin näkemyksen mukaan myös hyvinvointialueita ja kuntia. SAMOK vaatii hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrärahojen tarkastelua kokonaisuutena ja ohjausmekanismien arviointia, jotta rahat käytetään aidosti terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä opiskelijoiden opiskelukyvyn tukemiseen.

Huoli omasta toimeentulosta on merkittävä syy psyykkiselle kuormittuneisuudelle. Opintojen aikainen työnteko sekä hidastaa opintojen edistymistä että vähentää mahdollisuutta panostaa omaan hyvinvointiin. Noin 33% työssäkäyvistä

ammattikorkeakouluopiskelijoista kertoo työssäkäynnin hidastavan opintoja (Korkeakouluopiskelijoiden terveys- ja hyvinvointitutkimus KOTT 2021).

Tuoreen Eurostudent VIII -tutkimuksen (2022) mukaan puolet vastanneista ammattikorkeakouluopiskelijoista koki taloudellisia vaikeuksia. Taloudelliset vaikeudet korostuivat erityisesti osaopiskelukykyisten ja ulkomaalaisten opiskelijoiden kohdalla.

Talousarvion mukaan opiskelijoiden toimeentuloa heikennetään huomattavasti vuoden 2024 aikana. Toimeentulotason heikentäminen heikentää myös yhdenvertaisia mahdollisuuksia koulutukseen. Sosiaali- ja terveysministeriön teettämän arvioinnin mukaan sosiaaliturvaleikkausten yhteisvaikutukset kasvattavat tuloeroja. Yhteiskuntaluokka vaikuttaa päätökseen korkeakoulutukseen hakeutumisesta, mikä korostuu erityisesti nuorena korkeakouluopintoihin siirtyvissä opiskelijoissa, joiden kotitaustojen on arvioitu olevan keskimäärin parempia (Kolme näkökulmaa koulutuksen valikoituvuuteen, 2015.) Työläistaustaiset opiskelijat ovat aliedustettuina erityisesti yliopistoissa, mutta myös ammattikorkeakouluissa (Yksilölliset opintopolut ammattikorkeakoulussa -julkaisu, 2022.).

Opiskelijoiden toimeentuloon liittyvät leikkaukset madaltavat huomattavasti kannustinta koulutukseen hakeutumiseen niiden osalta, joiden sosioekonominen tausta on heikompi, mutta vaikuttaa myös siihen, millaisia taloudellisia resursseja opiskelijalla on valmistumisensa jälkeen. Esimerkiksi työläistaustasta tuleva opiskelija nostaa keskiluokkaista opiskelijaa useammin opintolainaa opintojensa edistämiseksi ja työskentelee opintojensa ohella (Eurostudent VI.) Opintolainan valtiontakauksen kasvattaminen vaikuttaa suoraan valmistuneen tulotasoon, joka on todellisuudessa heikompi niiden opiskelijoiden osalta, jotka ovat hyödyntäneet lainaa välttämättömän toimeentulon mahdollistamiseen. Opintolainan käyttö ja heikko tulotaso opintojen aikana korostuvat erityisesti naisvaltaisilla aloilla, joissa palkkataso on myös alhainen korkeasta koulutustasosta huolimatta.

Lainataakan kasvaminen heikentää myös houkutusta hakeutua korkeakoulutukseen niiden osalta, jotka ovat siirtyneet toisen asteen opinnoista palkkatöihin. Heikko motivaatio hakeutua opintoihin korostuneesti niillä korkeakoulusektoreilla, joissa tutkinto ei takaa merkittävää palkkatason nousua. OSKU ry:n toteuttaman AMIS-tutkimuksen vastaajista 41 prosenttia kertoi taloudellisen kannattavuuden puutteen olevan merkityksellisen tekijä jatko-opintoihin hakeutumattomuudelle.

Osa ammattikorkeakouluista tarjoaa opiskelijoille opiskeluhuollon palveluita. Monet palkkasivat esimerkiksi opintopsykologeja koronapandemian aikaisilla OKM:n rahoittamilla erityisavustuksilla, joiden toimet piti kohdentaa opiskelijoiden hyvinvointiin. SAMOK näkee erittäin tärkeänä, että opiskeluhuollon palveluiden tarjoaminen turvataan myös kyseisten avustusten päättymisen jälkeen ja kaikki ammattikorkeakoulut veloitetaan tarjoamaan opiskelijoille opiskeluhuollon

palveluita. Opiskeluhuollolla voidaan tukea merkittävästi opiskelijoiden opiskelukykyä.

Korkeakoulutus

SAMOK kiittää lisärahoituksesta korkeakoulujen aloituspaikkamääriin. Toteamme sen kuitenkin olevan riittämätön koulutustason nostamisen tavoitteeseen peilattuna niin ensi vuoden talousarvion kuin julkisen talouden suunnitelman 2024-2027 osalta. Suomessa on tarve suuremmalle määrälle korkeakoulutettuja, mutta ehdotetut rahalliset panostukset aloituspaikkoihin eivät ole siihen riittäviä.

Monet ammattikorkeakoulut ovat todenneet, etteivät saa nykyisellä rahoituksella nostettua aloituspaikkoja riittävästi ja osa harkitsee jopa aloituspaikkojen määrän laskemista. Syyksi mainitaan harjoittelukorvauksien leikkaaminen AMK:ien perusrahoituksesta, sekä avoimien tutkintomaksujen ja kansainvälisten opiskelijoiden maksujen täyskatteellistamisen leikkaaminen korkeakoulujen budjetista. Tavoite koulutustason nostosta on SAMOKin mielestä erittäin kannattava, mutta se vaatii kunnianhimoisempia panostuksia aloituspaikkoihin sekä korkeakoulujen perusrahoitukseen.

SAMOK jyrkästi vastustaa korkeakoulujen koulutustarjonnan säädeltyjen enimmäismaksujen ja EU/ETA-valtioiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksujen nostoa julkista taloutta vahvistavina tekoina. Maksullisuuden lisääminen koulutusjärjestelmässämme on itsessään negatiivinen asia ja lisäävät eriarvoisuutta opiskelijoiden välillä. Lukuvuosimaksujen täyskatteellistamisen suhteen SAMOK on huolissaan Suomen houkuttelevuudesta opiskelumaana nousseiden maksujen toteutuessa.

SAMOK jakaa tavoitteen ammatillisesta koulutuksesta korkeakoulutukseen hakemisen edistämisen suhteen ja muistuttaa nuorten toimeentulon ja mielenterveyden olevan vahvasti yhteyksissä mahdollisuuksiin hakea korkeakoulutukseen.

TKI-rahoitus

SAMOK kiittää hallitusta panostuksista TKI-rahoitukseen.

Vapaa sivistystyö

SAMOK vastustaa leikkauksia vapaaseen sivistystyöhön. Vapaan sivistystyön kentällä tehdään tärkeitä työtä jatkuvan oppimisen eteen ja kustannustehokkaasti edistävät

myös korkeakoulutuksen saavutettavuutta. Kaavaillut leikkaukset johtaisivat oppilaitosverkoston kaventumiseen ja monien oppilaitosten lopettamiseen.

Liikunta

SAMOK pitää Suomi Liikkeelle -ohjelmaa tärkeänä terveyden edistämisen keinona ja kiittää samalla hallitusohjelmasta löytyvästä Liikkuva opiskelu -ohjelman kirjauksesta. SAMOK vaatii, että ohjelman rahoitus varmistetaan korkeakouluille ja toimintaa kannustetaan tekemään yhteistyössä Opiskelijoiden Liikuntaliiton Liikkuva korkeakoulu -toiminnan kanssa.

SAMOK kiittää hallituksen esitystä tukea liikunnan edistämistä, mutta huomauttaa ristiriidasta liikuntamäärärahojen myöntämisessä liikunnan edistämisen tavoitteeseen nähden. Liikuntajärjestöjen ja muiden liikuntatoimijoiden heikentyvä rahoitus ja liikuntatoimeen kohdistuva leikkauspaine eivät edistä liikkuvaa elämäntapaa tukevaa toimintaa rapauttaen samalla Suomen vahvaa kansalaistoimintaa liikunnan saralla.

SAMOK huomauttaa, että opiskelijoihin kohdistuvat toimeentuloleikkaukset (opintotuen indeksijäädytys, asumistuen leikkaukset jne.) heikentävät muiden vaikutusten ohella myös opiskelijoiden mahdollisuuksia liikuntapalveluiden käyttöön. Heikon ja epävarman toimeentulon vaikutukset mielenterveyteen ovat kiistattomat ja mielenterveyshaasteista kärsivät ovat fyysisesti vähemmän aktiivisia. Liikkumattomuus heijastuu pitkällä aikavälillä niin yksilön terveyteen kuin sosiaali- ja terveyspalveluiden tarpeeseen.

Helsingissä 17.10.2023

Joonas Soukkio
Puheenjohtaja

Vellu Taskila
Toiminnanjohtaja

Lisätietoja:

Aleksi Niemi
Koulutuspolitiikan asiantuntija
aleksi.niemi@samok.fi
050 389 1018